

ВПЛИВ ПЛЕНЕРНОГО РУХУ НА ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС МИСТЕЦЬКИХ ЗАКЛАДІВ

Дуже часто поза увагою вчених та митців залишаються регіональні особливості пленерного руху. Враховуючи творчий мистецький потенціал чернігівського краю, зокрема, як потужного осередку художнього життя в Україні на тлі унікальної природно-ландшафтної привабливості, дослідження місцевого пленерного руху є надзвичайно важливим.

***Мета роботи.** Актуалізація та аналіз пленерного руху Чернігівщини та його роль у мистецькій освіті.*

***Методологія.** Методологічною основою статті є власний творчо-практичний досвід участі автора у численних пленерах та їх організації; іконографічний аналіз пленерної творчості провідних місцевих художників.*

***Наукова новизна.** Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше робиться спроба актуалізувати та проаналізувати сучасну пленерну школу Чернігівщини у її розвитку та її вплив на освітній процес у позашикільній художній освіті.*

***Висновки.** Чернігівські художники тяжіють до сучасних інновацій у світовій культурі і тому перебуваючи під впливом європейських стандартів створюють нові мистецькі продукти, з яких шляхом інноваційних напрацювань з'являються актуальні твори мистецтва. Малодосліджена тема впливу пленерного руху на освітній процес мистецьких закладів потребує уваги у мистецтвознавчому напрямку, оскільки всі процеси які відбуваються у творчих пошуках митців зазвичай залишаються невисвітленими. Це призвело до втрати цілого культурного пласту творчих доробків починаючи з середини ХХ століття і до сьогодні. Культура пленерної роботи, як однієї із форм пізнання природи, відійшла на другий план у більшості професійних митців, які працюють у пейзажному жанрі. Актуальною стає підтримка художників з боку культурних інституцій, безпосередньо через організацію проєктів з проведення пленерів, виставок, презентацій, а також кадрового забезпечення викладачів у освітніх мистецьких закладах.*

***Ключові слова:** пленер, живопис, художник, мистецькі заклади.*

Постановка проблеми. Актуальність роботи. Розвиток у напрямку єдиної Європи спричинив більше зацікавлення взаємостосунками між членами колишніх блоків Західного та Східного. Це особливо важливо під час розвитку культурних контактів, які дають можливість митцям працювати та демонструвати себе і на Заході, і на Сході [1, 70].

Відомий професор Утрехтської школи мистецтв (Голландія) Гіп Гагоорт на тлі аналізу світового досвіду менеджменту мистецтва приділив увагу реаліям Східної Європи, зокрема Україні. Підкреслюючи зростання Європейського Союзу, як цілісності в межах Європи, професор Гіп Гагоорт передбачає, що прийняті у майбутньому рішення перетворять сучасний ЄС на єдину спільноту, і задається питанням: які будуть стосунки з Україною [1, 70]. Формування пленерного живопису як важливого художнього явища відбувалося у Європі у ХІХ столітті. Витоки пленеру пов'язують з творчістю художників барбізонської школи та майстрів імпресіонізму, які сформували його основні принципи. Українське мистецтво та мистецька освіта також спираються на багаті пленерні традиції. Тому вивчення сучасного українського пленерного руху у європейському контексті є надзвичайно важливим для розвитку мистецької освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різним аспектам пленерного руху присвячені численні дослідження. Так Жук А. вивчає організаційну структуру, цілі та спрямованість сучасних пленерів. Чурсін О. досліджує авангардні пошуки у сучасному пленерному живописі України. Ничай Л. акцентує увагу на організаційно-змістових відмінностях пленеру та програм мистецьких резиденцій у сучасних умовах. Також досить велика кількість розвідок присвячені узагальненню досвіду окремих українських пленерів.

Проте дуже часто поза увагою вчених та митців залишаються регіональні особливості пленерного руху. Враховуючи творчий мистецький потенціал чернігівського краю, зокрема, як потужного осередку

художнього життя в Україні на тлі унікальної природно-ландшафтною привабливості, дослідження місцевого плеренного руху є надзвичайно важливим.

Метою статті є актуалізація та аналіз плеренного руху Чернігівщини та його роль у мистецькій освіті.

Методологічною основою статті є власний творчо-практичний досвід участі автора у численних пленерах та їх організації; іконографічний аналіз плеренної творчості провідних місцевих художників.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше робиться спроба актуалізувати та проаналізувати сучасну плеренну школу Чернігівщини у її розвитку та її вплив на освітній процес у позашкільній художній освіті.

Результати дослідження. У культурній сфері Україна має надзвичайне багатство традицій: стародавня архітектура, іконопис, кераміка, гончарство, вишивка, графіка, монументальний та станковий живопис, останній з яких, в умовах глобалізації культури зберігає провідне місце і понині.

Виробництво, презентація, розповсюдження та освіта в культурі опираються на свободу вираження, яку визнає низка міжнародних угод та конвенції ООН. Культурні продукти також захищені загальними та спеціальними правилами та регуляційними нормами авторського права, тому без поваги до творців працювати в галузі мистецтва та культури не можливо. Окрім цього існують національні та міжнародні норми щодо врахування мистецьких та історичних цінностей у економічних стосунках, у національному та регіональному плануванні (культурна спадщина) [1, 29].

Митцям зазвичай притаманна неформальна організаційна культура, що має свій особливий характер. Чи можуть чернігівські художники перебувати під впливом європейських стандартів на тлі глобалізації культури?

Організації високого мистецтва, зокрема Національний архітектурно-історичний заповідник «Чернігів стародавній», Чернігівський обласний художній музей ім. Григорія Галагана (ЧОХМ), Чернігівська обласна організація Національної спілки художників України (ЧООНСХУ), Чернігівський обласний Осередок Національної спілки майстрів народного мистецтва України (ЧООНСМНМУ) які представляють традиційну українську культуру, мають виражені професійні ознаки діяльності, що характеризують такі організації.

Художня творчість пов'язана із випадковістю, хаосом, самовільністю та непередбачуваністю. Митці дуже схильні споглядати та запам'ятовувати, здатні мислити аналогіями та конструктами. Найталановитіші митці здатні досліджувати концептуальний простір і трансформувати його у новий простір із новими правилами. Щоб зрозуміти ці мистецькі процеси, важливо звернути увагу на митців, які розповіли про свій власний досвід [1, 57].

Вплив мистецького середовища на учнівську молодь в умовах міжнародного, всеукраїнського, обласного та міського плеренів однозначно не є рівнозначним. Міжнародний плерен надає колосальні переваги участі учнів на рівні не тільки з учнями художніх шкіл та студій, а і з видатними митцями, носіями іншої етнічної культури. Всеукраїнський та обласний плерени розширюють світогляд і можливості вивчення теренів рідної Батьківщини. Міський плерен є найбільш поширеною формою творчої співпраці у межах освітнього процесу мистецького закладу, а також у рамках конкурсної діяльності та соціально-просвітницьких заходів міста. Не залежно від формату участі, плерен характеризується певними етапами організації навчально-творчого процесу:

1. Мотиваційний етап. Вербально-комунікативні методи: створення ситуації пізнання, здобуття досвіду, бесіда та аналіз отриманої інформації, підведення підсумків.

2. Етап активізації практичної плеренної роботи на основі отриманих вражень, узагальнення.

3. Проблемно-пізнавальний етап. Виявлення проблемної ситуації, шляхи подолання прогалин у плеренній роботі шляхом визначення мети, обговорення та підведення підсумків теоретичної та практичної роботи.

Всі три етапи можливо пройти досить швидко та ефективно, якщо поруч є митець-наставник, який здатний навчити основам роботи на плерені, спираючись на власний творчий приклад та певні методичні засоби.

Одним із найефективніших навчальних факторів у формальній мистецькій освіті слід вважати особистий приклад художника у практичній плеренній діяльності. Під час плерену світогляд митця формується не тільки під впливом обраного мотиву, погодних умов, а й під впливом просторового середовища в якому він опиняється. Збереження творчих плеренних напрацювань (етюдів, зарисовок, начерків) і подальше їх використання у творчій роботі дозволяє зберегти перше враження та втілити його у станковій композиції або пейзажі. Спрямований на швидкий розвиток творчих навичок і технічних напрацювань художника, плерен як форма практичної діяльності дозволяє реалізувати живописні та графічні експерименти.

Традиції плеренного живопису мають усталені форми як у прийомах, техніці, композиційному рішенні, так і у виборі сюжету або мотиву. Враховуючи це, кожному живописцю або графіку необхідно виробити такий метод роботи на плерені, який би максимально надав можливість відтворити реальну дійсність шляхом застосування виразних художніх засобів. З цього моменту починається незрима робота, творчий пошук митця, іноді, навіть, не дуже результативна, а іноді – така, що створює новий напрям у творчому доробку митця. Роль особистості митця і його індивідуальної технічної манери у виконанні

пейзажу на пленері в умовах воєнного стану в Україні має вагомий внесок у продовження розвитку пленерного руху.

Від митця залежить вибір між роботою на пленері, з його складнощами та перевагами, або роботою у майстерні через проектор, чи з друкованої фотографії. Пленер є безпосереднім джерелом практичної роботи з вивчення природи, спостереження за явищами природи, вибору сюжету, ландшафту.

Чернігівська школа пленерного живопису сформувалася у продовж ХХ століття завдяки впливу представників багатьох різних художніх шкіл та напрямів. Іван Рашевський, Валентин Zenchenko, Анатолій Шкурко, Андрій Мордовець, Володимир Ємець, Олексій Какало, Микола Гайдук, Федір Кравчук, Віталій Василевський, Леонід Забаровський, Володимир Наталушко, Людмила Койдан, Тетяна Федоритенко створили пейзажний образ мальовничого світу Чернігово-сіверського краю. Завдяки багаторічній пленерній роботі кожен митець винайшов виразне рішення як у пейзажі, так і у станковій композиції з елементами пейзажу. Чернігівська обласна організація Національної спілки художників України сформувала сприятливі умови для творчого розвитку перш за все пейзажистів, організовуючи виїзні пленери, як до Седніва, так і по всій Чернігівській області. Індивідуальні виїзди митців також є важливими складовими розвитку сучасного пейзажу.

У досягненнях реалістичності, ліричності, технічного новаторства, криється фахова освіта митців, завдяки якій кожен живописець досягнув неповторності, оригінальності, а також впізнаваності. Більшість із зазначених майстрів пейзажного жанру мали досвід педагогічної і викладацької діяльності, що призвело до творчого розвитку молодого покоління митців Чернігова. Активна виставкова діяльність у місті Чернігів також сприяє популяризації мистецьких здобутків у галузі пейзажного жанру. Слід зазначити, що поряд зі станковими роботами пейзажного жанру пленерні пошуки досить рідко виставляються авторами, оскільки вважаються підготовчим матеріалом до пейзажу-картини створеної безпосередньо у майстерні.

Чи існує сучасна чернігівська школа пленерного живопису і хто її представники? Однозначно можна стверджувати що сучасний стан пленерного руху у місті Чернігові є не від'ємною складовою освітнього процесу закладів позашкільної мистецької освіти. Чернігівський обласний осередок Національної спілки художників України налічує чимало представників пейзажного живопису, серед яких слід згадати його корифеїв: Шкурка Анатолія Никифоровича (1924–2019 рр., Заслужений художник України з 1996 року, Народний художник України з 2009 року), Мордовця Андрія Микитовича (1918 – 2006 рр.), Ємця Володимира Володимировича (1938–2019 рр., Заслужений художник УРСР з 1988 року, Народний художник України з 1998 року), Какала Олексія Васильовича (1942–2018 рр., Заслужений художник України з 2001 року), Кравчука Федора Федоровича (1953–2010 рр.), Павлова Євгена Федоровича (1941–2020 рр., Заслужений художник України з 2004 року), Гайдука Миколу Васильовича (1947–2022 рр.), Пенського Івана Івановича (1935 р.н.), Міщенко Феодосія Івановича (1938 р.н.) [2, 503-508].

Серед митців наступного покоління, які у своїй творчості майстерно виробили виразну живописну манеру слід відзначити мисткинь, які привнесли нові тенденції до чернігівської школи олійного та акварельного живопису: Варакута Діана Григорівна (1949 р.н.), Федоритенко Тетяна Миколаївна (1953 р.н.), Койдан Людмила Василівна (1954 р.н.), Дєдова Тетяна Якимівна (1959 р.н.). Найбільш активними пленеристками Т. М. Федоритенко. і Л. В. Койдан створено безліч акварельних етюдів з панорамами міста Чернігова і Чернігівщини. Обидві мисткині часто працюють на пленері у творчому тандемі. Можна відзначити певні спільні технічні моменти у роботі майстринь: пишуть вони переважно аквареллю в техніці по-вологому, обираючи схожі пейзажні мотиви та дещо приглушену колірну гаму. Але є і принципові відмінності у підході до завершення робіт. Вони завжди активно беруть участь у Всеукраїнських і обласних виставках живопису, де за результатами пленерної роботи можна безпосередньо побачити оригінальність та відмінність творчої манери кожної з мисткинь.

Характеризуючи творчий доробок Людмили Койдан історик мистецтва Олена Загаєцька відмітила, що тонке відчуття краси в усіх її проявах, любов до природи, до своєї землі, її історичного минулого постійно надихає мисткиню на створення все нових робіт, а її акварелі відзначаються свіжістю, гармонійним поєднанням кольорів, широким діапазоном тональних градацій. «Добре володіючи технікою акварелі, вона експериментує, прагне зробити виразнішою композицію, шукає нові засоби передачі світлоповітряного простору. Композиція ускладнюється, а разом з тим стає лаконічнішою – зникають зайві деталі, лишається те, що найбільше «працює» на образ» [7, 3].

Окремо слід приділити увагу творчості чернігівського пленериста Дениса Бугрова, оскільки його творчий доробок можна побачити безпосередньо під час роботи на пленері, а от на виставках він доволі рідко презентує свою творчість. На пленері він працює олійними фарбами в техніці *alla prima*, з подальшою пропискою дрібних деталей пейзажу після просихання першого фарбового шару етюд. Зазвичай обирає великий формат оргаліту, іноді за розмірами більше ніж 1,5 м. Розливи річки, верби, осоки, архітектура і парки міста Чернігова – це основні мотиви етюдів художника.

Актуальність роботи з природою на пленері та збереження творчих пошуків і досягнень, не тільки як підготовчого практичного матеріалу, а як самодостатніх графічних та живописних творів, призвели до необхідності презентації творчого доробку митців. Відкриття обласної художньої виставки «Рідне місто» у виставковій залі ЧООНСХУ відбулося 24 вересня 2020 року. У трьох залах експозиції виставки було представлено творчий доробок митців Чернігівщини.

Серед мистців чернігівського краю, які активно працювали на пленері також треба відмітити не тільки Михайла Прокопюка, а і Павла Бредюка, Миколу Кошеля.

Нині, у своєму творчому доробку, пленерні *олійні* роботи мають, Володимир Наталушко, Леонід Забаровський, Віктор Онищенко. Їх колосальний творчий доробок заслуговує на ретельний аналіз і дослідження. Працюючи над міським пейзажем кожен із них створив свій образ міста Чернігова. Яскравість сприйняття упізнаваних архітектурних мотивів, насиченість фарб, різні технічні прийоми письма, як пензлем так і мастихіном, – все це гармонійно поєднується у живописних полотнах майстрів.

Серед майстрів пленерного *акварельного* живопису відмітимо: Віталія Василевського – голову ЧООНСХУ; Тетяну Федоритенко, Людмилу Койдан, Наталію Войстрікову, Наталію Онанко, Марію Рибіну-Ткач, Олександра Ткача – викладачів навчальних мистецьких закладів чернігівської області. Саме вони стоять на засадах акварельної пленерної школи чернігівського осередку, яка формується зусиллями творчого потенціалу на основі технічної майстерності високого професійного рівня. Фахова освіта митців є запорукою успішного та результативного викладання таких предметів, як «живопис», «навчальна практика», «пленер». Саме відокремлення предмету «пленер» від інших навчальних годин у програмі мистецької освіти надає повноцінну можливість опанувати методи роботи та техніки акварельного живопису шляхом практичної роботи з талановитою учнівською молоддю. Але для пленеру, така форма навчання, як урок не завжди розкриває творчий потенціал учня, оскільки має обмежений термін у часі. Практична робота в мистецькому закладі під час пленерної роботи в різні періоди навчального року (навчальний та канікулярний) свідчить про результативність розкриття учнівського потенціалу у цьому напрямку. Особистий приклад роботи викладача (майстер-клас, власна практична робота художника, теоретичне та практичне ознайомлення з окремими технічними прийомами) є обов'язковою складовою передачі учням досвіду роботи на пленері.

Починаючи з 2000–х років на Чернігівщині відроджується пленерний рух. Про це свідчить не тільки плідна робота професійних живописців, а і організація спеціалізованих художніх виставок, як ретроспективних так і сучасних робіт. Внаслідок чого з'являються нові прізвища, але де хто – залишається у творчому пошуку пейзажного жанру (Володимир Кравченко, Наталія Онанко, Роман Найдьон, Юрій Присяжний).

Голова Національної спілки художників України Володимир Андрійович Чепелик зазначив: «Початок нового тисячоліття позначився відродженням «Седніва» – улюбленої творчої бази кількох поколінь українських митців. Ожила – і поступово розширюється – робота живописних пленерів: у цьому році одна з груп працювала взимку, створивши серію чудових зимових пейзажів. Седнівська природа, як живописний храм, знов і знов притягує до себе художників, що сповідують красу і духовну гармонію світовідчуття [6, 3].

Друга група з вісімнадцяти учасників працювала влітку. Чернігівщину достойно представив Заслужений художник України Какало Олексій Васильович, (1942 – 2018 рр.). Корифей українського живопису, талановитий пленерист відтворив краєвид седнівських мальовничих пагорбів, рясно вкритих рослинністю у роботі «Теплий вечір». [6, 11].

Важливою віхою розвитку будь-якої пленерної школи є участь художників у міжнародних проєктах. Це дозволяє розширити естетичний кругозір, удосконалити власний творчий метод та популяризувати свою регіональну школу.

Серед чернігівських живописців, які мали практичний міжнародний досвід, у тому числі участь у короткочасних та довготривалих пленерах, відзначимо: Тетяну Дєдову (Польща, Мальта), Тетяну Федоритенко (Німеччина), Володимира Подлевського (Індія, Непал, Тибет, США), Олександра Оніщенка (в Чехії від 1991 р.), Марію Рибіну-Ткач (Латвія), Олександра Ткача (Латвія).

Не зважаючи на ідею культури без кордонів, культурні організації працюють у певному місті, де домінують регіональні чи національні законодавства. У такому оточенні, де переважно регіональні художники творять культуру місцевого населення зі своєю системою фінансування, своїми мистецькими і фольклорними традиціями, культура є важливим елементом щоденного життя [1, 65]. Перебуваючи за кордоном і демонструючи своє мистецтво митці намагаються там утвердитись. Значною перешкодою для участі художника у міжнародних проєктах та пленерах є необхідність фінансувати участь у них самостійно.

Серед молодих чернігівських мистців, живописці Марія Рибіна-Ткач і Олександр Ткач активно долучаються до міжнародної творчої діяльності у галузі образотворчого мистецтва, зокрема завдяки участі у міжнародних пленерах та проєктах (Латвія, Білорусь).

Довготривалий проєкт «Від партнерства місцевих музеїв до широкого транскордонного культурного співробітництва» в рамках Програми територіального співробітництва країн Східного партнерства Білорусь – Україна (ЕaPTC) долучив мережу культури чернігівського регіону. Проєкт об'єднав у творчій роботі директорів музеїв, науковців, істориків, мистецтвознавців, екскурсоводів, краєзнавців, художників і викладачів з образотворчого мистецтва закладів позашкільної мистецької освіти та приватних художніх студій (Білорусь, Україна, Латвія). Серед інтерактивних напрямів проєкту було реалізовано Міжнародний художній пленер по містам та музеям Гомельщини і Чернігівщини. Учасники пленеру Марія Рибіна-Ткач і Олександр Ткач здобули колосальний досвід співпраці з художниками Білорусі, України та Латвії. Розширення територіальних кордонів, часових меж, виконання

поставлених задач пленеру у живописних етюдах та зарисовках – все знайшло своє втілення у друкованому виданні «Путівник по музейному простору Гомельщини та Чернігівщини» [8].

Акварельні роботи Марії Рибіної-Ткач увійшли до «Путівника по музейному простору Гомельщини та Чернігівщини», як ілюстрації красвидів Лоєва, Любеча, Седнева, річки Дніпро, залишків цегляних мурів мастку князів Вишневецьких, будиночку Івана Мележа, чотирьохчасної старо-обрядницької ікони. Графічна робота «Седнів. Вознесенська церква» Олександра Ткача в рамках проекту увійшла до набору друкованих кольорових листівок та «Путівника по музейному простору Гомельщини та Чернігівщини» [6, 139].

Відкриття виставки за підсумками Міжнародного художнього пленеру по містам та музеям Гомельщини і Чернігівщини у виставковому залі Чернігівського обласного художнього музею ім. Григорія Галагана (1-14 серпня 2018 р.) вразило відвідувачів концептуальністю експозиції та мобільністю презентації графічних та живописних творів. Органічно в експозицію увійшли фотороботи Семена Шевцова, які розкрили творчий процес всіх напрямів реалізації міжнародного проекту безпосередньо пов'язаних з пленером. Протягом наступного року виставка за результатами пленеру набула статусу пересувної, оскільки трансформувалась під нові експозиційні площі музеїв Чернігівщини і Гомельщини. Куратори виставки Ганна Вигонна і Федір Сорока зберегли в експозиції ідею мозаїки вражень і образів від першої поїздки новим екскурсійним маршрутом художників з Білорусі, України, Латвії.

Впродовж усієї поїздки, художники вели подорожні щоденники – наповнювали їх враженнями від екскурсій, робили замальовки пейзажів, архітектурних пам'яток, музейних предметів, людей, яких зустрічали на шляху, залишали свої нотатки й підписи до малюнків. Художній матеріал, зібраний про регіон та музеї, виявився дуже різноманітним. Зібрати ці матеріали під однією обкладинкою путівника виявилось непросто. Але все об'єднала річка – Дніпро та його притоки динамічною синьою лінією проходять крізь увесь путівник [8, 6].

Особливості творчості чернігівських митців у форматі міжнародної співпраці дозволяють виявити, на скільки їх метод роботи виражає суть творчого процесу, а стиль – його результат у вигляді творчого живописного або графічного доробку. Як відомо, в основі розвитку історичних та індивідуальних стилів лежить еволюція творчого методу митців, що є сукупністю художнього мислення і світогляду, певного бачення світу у якому живе людина, у конкретних економічних, соціальних, національних, релігійних умовах, від чого певною мірою залежать закономірності й тенденції розвитку стилів [9, 278]. Розвиток творчого методу, як одного з найважливіших компонентів художньої діяльності, криється в пленерному живописі, під час якого формується творча індивідуальність митця. У такому прояві, світогляд і художнє мислення художника у культурі без кордонів, відіграє провідну роль, оскільки мережа культури наповнюється новими здобутками, рішеннями, творчими зв'язками між креативними особистостями.

Висновки. Чернігівські художники тяжіють до сучасних інновацій у світовій культурі і тому перебуваючи під впливом європейських стандартів створюють нові мистецькі продукти, з яких шляхом інноваційних напрацювань з'являються актуальні твори мистецтва. Мало досліджена тема впливу пленерного руху на освітній процес мистецьких закладів потребує уваги у мистецтвознавчому напрямку, оскільки всі процеси які відбуваються у творчих пошуках митців зазвичай залишаються невисвітленими. Це призвело до втрати цілого культурного пласту творчих доробків починаючи з середини ХХ століття і до сьогодні. Культура пленерної роботи, як однієї із форм пізнання природи, відійшла на другий план у більшості професійних митців, які працюють у пейзажному жанрі. Актуальною стає підтримка художників з боку культурних інституцій, безпосередньо через організацію проектів з проведення пленерів, виставок, презентацій, а також кадрового забезпечення викладачів у освітніх мистецьких закладах.

References

1. Гіп Гагоорт. Менеджмент мистецтва. Підприємницький стиль. Львів: Літопис, 2008. 360 с.
Hip Nahoort. (2008). Menedzhment mystetstva. Pidpriemnytskyi styl [Art management. Business style]. Lviv, Ukraine: Litopys.
2. Довідник Національної спілки художників України. / Головний редактор Перевацький В Є. Київ: Дирекція виставок НСХУ, 2005. 528 с.
Dovidnyk Natsionalnoi spilky khudozhnykiv Ukrainy (2005). [Directory of the National Union of Artists of Ukraine] / Holovnyi redaktor Pereval'skyi, V Ye. Kyiv, Ukraine: Dyrektsiia vystavok NSKhU.
3. 20 років Чернігівській обласній організації Національної спілки художників України. Каталог. 2005. 45 с.
20 rokiv Chernihivskii oblasnii orhanizatsii Natsionalnoi spilky khudozhnykiv Ukrainy (2005). [20 years of the Chernihiv regional organization of the National Union of Artists of Ukraine.]. Kataloh.
4. 25 років. Чернігівська обласна організація Національної спілки художників України. Живопис. Графіка. Скульптура. Декоративно-ужиткове мистецтво. Каталог / Чернігів, 2010. 60 с.
25 rokiv. Chernihivska oblasna orhanizatsiia Natsionalnoi spilky khudozhnykiv Ukrainy. Zhyvopys. Hrafika. Skulptura. Dekorativno-uzhytkove mystetstvo (2010). [25 years old. Chernihiv regional organization of the National Union of Artists of Ukraine. Painting. Graphics. Sculpture. Decorative and applied art.]. Kataloh.

5. Днепровский паром. Международный пленер. Каталог, 2016. 24 с.
Dneprovskiy parom. Mezhdunarodnyi plener [Dnieper ferry. International plein air]. Katalog. (2016).
6. Каталог творів учасників пленеру «Седнів – 2004» / відповідальний за видання. Волошук І. М. 2004. 21 с.
Katalog tvoriv uchashnykiv pleneru «Sedniv – 2004» (2004). [Catalog of works of participants in the open air «Sedniv – 2004»] / vidpovidalnyi za vydannia. Voloshchuk I.M. Chernihiv, Ukraine.
7. Людмила Койдан. Акварель / за редакцією Маричевського. Чернігів. 2004. 36 с.
Liudmyla Koidan. (2004). Akvarel [Watercolor] / za redaktsiieiu Marychevskoho. Chernihiv, Ukraine.: Vydavnyyi tsentr «Soviia A».
8. Путівник по музейному простору Гомельщини та Чернігівщини. Керівник Вигонная Г.А. Мінск. 2018. 164 с.
Putivnyk po muzeinomu prostoru Homelshchyny ta Chernihivshchyny(2018). [A guide to the museum space of Gomel region and Chernihiv region]. Kerivnyk Vyhonnaia, H. A. Minsk, Belarus.
9. Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці. Випуск 8 / редакційна колегія: Чебикін А.В., Асєєв Ю.С., Макухін В.Ф. Київ, 2001. 336 с.
Ukrainska akademiia mystetstva. Doslidnytski ta naukovo-metodychni pratsi (2001). [Ukrainian Academy of Arts. Research and scientific-methodological works]. Vypusk 8 / redaktsiina kolehiia: Chebykin, A. V., Aseiev, Yu. S., Makukhin, V. F. Kyiv, Ukraine.

Rybina-Tkach Mary

ORCID 0000-0002-0996-6464

*Art connoisseur, critic, Director,
Chernihiv children's art school*

(Chernihiv, Ukraine) E-mail: mrybinatkach@gmail.com

THE INFLUENCE OF PLEIN AIR MOVEMENT ON THE EDUCATIONAL PROCESS OF ART INSTITUTIONS

Very often, the regional features of the plein-air movement are overlooked by scientists and artists. Considering the creative artistic potential of the Chernihiv region, in particular, as a powerful center of artistic life in Ukraine against the background of unique natural and landscape attractiveness, the study of the local plein air movement is extremely important.

Article's purpose. *Update and analysis of the plein air movement of Chernihiv Oblast and its role in art education.*

Methodology. *The methodological basis of the article is the author's own creative and practical experience of participation in numerous plein airs and their organization; iconographic analysis of plein-air works of leading local artists.*

Scientific novelty. *The scientific novelty of the research lies in the fact that for the first time an attempt is made to update and analyze the modern open-air school of Chernihiv Oblast in its development and its influence on the educational process in extracurricular art education.*

Conclusions. *Chernihiv artists gravitate towards modern innovations in world culture and therefore, under the influence of European standards, create new artistic products, from which, through innovative developments, actual works of art appear. The understudied topic of the influence of the plein air movement on the educational process of art institutions needs attention in the field of art history, since all the processes that take place in the creative search of artists usually remain unexplained. This led to the loss of a whole cultural layer of creative works from the middle of the 20th century to the present day. The culture of plein air work, as one of the forms of learning about nature, has receded into the background for most professional artists working in the landscape genre. The support of artists from cultural institutions is becoming relevant, directly through the organization of projects to hold plein airs, exhibitions, presentations, as well as staffing of teachers in educational art institutions.*

Keywords: *plein-air, painting, artist, art institutions.*

Стаття надійшла до редакції 05.01.2023

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Т. В. Скорик